

Oude Kerk, 16 april 2023

Tweede zondag in de Paastijd
ds. Johan Meijer

gelezen: Genesis 8: 6-16; Johannes 20: 19-23

titel: Erstanden ist der heilig Christ

Dietrich Buxtehude

overdenking

*Gemeente van onze Opgestane Heer Jezus Christus
lieve mensen van God,*

Straks na de overdenking zal het Protestants kerkkoor, samen met het Kleinkoor uit Den Ham de Paashymne 'Erstanden ist der heilig Christ' van Diertrich Buxtehude uitvoeren. Dat is een moedige onderneming van de zangers, want het stuk is niet eenvoudig.

In de 14e eeuw Middeleeuwen ontstond in Boheemse kringen de Paashymne 'Surrexit Christus Hodie'. Een bewerkte vertaling daarvan is ons lied 617, 'de Heer is waarlijk opgestaan, Halleluja'. Een bekend lied met 19 coupletten en met een stemverdeling: engel, Maria, vrouwen in de coupletten 7 tot en met 17.

Verschillende componisten maakten en bewerking, zo-ook Dietrich Buxtehude, die ongeveer in 1637 geboren werd en met zekerheid in 1707 stierf. Buxtehude was een Deens-Duitse componist, klavecïnist, organist, muziekpedagoog en muziekorganisator. Hij geldt als een van de markantste vertegenwoordigers van de Noord-Duitse barok en oefende vooral door zijn vrije orgelcomposities, die superieur zijn aan zijn koraalbewerkingen, grote invloed uit in Noord-Duitsland, ook op Johann Sebastian Bach, die hem bezocht en zijn werken bestudeerd heeft.

Om aan te geven dat Buxtehude geen kleintje was: ruim 40 jaar stond hij aan het hoofd van het muziekleven van de voormalige hoofdstad van de Hanze: Lübeck. Invloedrijk dus. Zozeer dat de twintigjarige Johann Sebastian Bach er een 400 kilometer lange voetreis voor over had om de grote meester van inmiddels ongeveer 68 jaar te horen orgelspelen en zien dirigeren. Bach was zozeer onder de indruk dat hij zijn leervakantie verlengde en daarmee zijn baan als organist op de tocht zette.

De bewerking die Buxtehude maakte van 'Surrexit Christus Hodie', 'Erstanden ist der heilig Christ' bevat enorm veel halleluja's, dat was gebruikelijk bij Paasliederen. Denk ook maar eens aan het Ootmarsumse Paaslied: 'Halleluja de blijde toon'. De bewerking daarvan van André Troost, lied 635, en dan couplet 1 verbindt de beide lezingen van vandaag aan elkaar. 'De Heer is waarlijk opgestaan, Halleluja, als Noach uit de ark gegaan, Halleluja. Halleluja, halleluja, halleluja'.

Ook daar een veelvuldigheid van halleluja's, de koorleden weten daar inmiddels alles van. 'Halleluja' betekent: 'Looft de Heer'. 'Loof de Heer!', het is een lovende uitroep voor de Eeuwige. 'Hallelloe Jah'. 'Prijs de Eeuwige'.

En waar prijzen wij de Eeuwige voor? Voor het feit dat Christus is opgestaan. En niet zomaar een Christus, maar 'Hij die de Trooster is voor de wereld van allen'.

Erstanden ist der heilig Chirst, der aller Welt ein Tröster ist.

Deze Christus is ook God. Dus je kunt ook spreken over Christus als God:

Gott litt in Qualen am Kreuz in grosser Not für alle Welt den bittren Tod.

God onderging de bittere dood in kwelling aan het kruis in grote nood voor heel de wereld.

Die Frauen nahmen Spezerei und sie gingen zum Grab ohn Scheu

De vrouwen namen kruiden en ze gingen, en ze gingen zonder angst naar het graf

Nun saget es den Jüngern heut: Christ ist erstanden von dem Tod.

Nu zeg het aan de leerlingen vandaag: Christus is opgestaan uit de dood. Mooi: Jüngern, daar zit ook jongens in en jongeren.

Zu dieser österlichten Zeit sei Gott gelobet und gebenedeit.

In deze Paastijd, zij God geloofd en gezegend. Gebenedeit: van Benedicere: goede dingen zeggen. Goede dingen zeggen over God. Goed spreken over God, zijn naam eren en groot maken, zijn naam zegenen.

Wir preisen die Dreieinigkeit und danken Gott in Ewigkeit.

Wij prijzen de Drieëenheid en danken God voor eeuwig.

En dat doen wij op verhoogde toon met veel halleluja's. En dat doet mij voor altijd denken aan de vrouw die op een Paasmorgen naast me zat in de kerk, het was een van de laatste keren dat ik op Paasmorgen kerkganger was in de zin van geen-voorganger. Er klonken allerlei halleluja's en zij had ze geteld en zei: 'Ik kan ze niet meer zingen, ik kan ze niet meer horen, ik heb de neiging om mijn handen voor mijn oren te doen.' En dat was niet omdat die halleluja's zo ingewikkeld waren of vals klonken, maar zij kon de lovende toon niet verdragen. Want zei ze: 'Dan mis ik mijn man nog veel meer'.

In die tijd ontstond mijn eigen lied 'Mijn lichtend voorbeeld'. Ik zou de volgende zondag voorgaan in Sauwerd en ik kon niet vermoeden dat ik daar ooit predikant zou mogen worden. Maar met de uitspraak van mijn kerkbuurvrouw in gedachten, dacht ik aan het rouwende perspectief van Thomas, want die stond op het rooster van die zondag na Pasen, die ook wel Beloken Pasen heet. Ongelovige Thomas, je weet wel, die wilde passen en meten, die wetenschappelijk bewijs wilde van die uitspraken van zijn mede-jongeren die liepen te beweren dat Jezus opgestaan was uit de dood.

Dankzij Marie die me influisterde dat zij de Halleluja's niet meer zingen kon met Pasen, vanwege haar gemis kon ik Thomas nog duidelijker zien als rouwende, want hij miste zijn Lichtend Voorbeeld, zijn Rabbi en Leermeester. En daardoor is zijn uitroep: 'Mijn Heer mijn God!' des te invoelbaarder. 'Ik heb geloofd, mijn God, mijn Heer', met een dubbele bodem. Ik heb geloofd dat mijn Lichtend Voorbeeld leeft en ik heb in Hem en door Hem God geloofd. Loven door te geloven.

Halleluja's en veel halleluja's zijn sinds Marie zei dat ze ze niet meer zingen kon nooit meer vanzelfsprekend voor me. Net als dat mijn opa dat éne lied niet meer kon zingen: 'Voor alle heil'gen in der heerlijkheid, die U beleden in hun aardse strijd, zij Uw naam lof o Jezus 't allen tijd. Halleluja, halleluja!' Het was gezongen bij de uitvaart van zijn vrouw, mijn oma. Maar heel anders dan Marie kon hij het niet meer zingen omdat naast het intense gemis er een diep gelovige ontroering in hem was: zij was in de heerlijkheid, na haar aardse strijd. Hij zag haar voor zich: zingend rond de troon van de Levende. En wist diep en diep van binnen dat hoewel hij haar intens miste, zij de lauwerkrans, de kroon ontvangen had.

Nooit vanzelfsprekend kunnen wij onze halleluja's zingen. Want nooit vanzelfsprekend is de Herrijzenis. De Wederopstanding geeft aan waaruit je bent gekomen. Uit de diepte, uit de vernedering, uit de afgrond. De Wederopstanding van Noach en de zijnen is gekomen dóór het crisiswater van de zondvloed en de Wederopstanding van Christus is gekomen dóór zijn bitter lijden, dóór zijn gang door de dood.

Als de jongeren van Jezus hem weer zien in levenden lijve zijn het naast zijn stem de littekenen van zijn lijden die doen geloven dat de Opgestane de Gekruisigde is en dat de Gekruisigde de Opgestane is.

Amen